

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรต่อโครงการสนับสนุนแผนการผลิตของเกษตรกร ในจังหวัดหนองบัวลำภู ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพพื้นฐานบางประการ ทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ (2) การดำเนินงานของเกษตรกรในโครงการสนับสนุนแผนการผลิตของเกษตรกร (3) ความคิดเห็นของเกษตรกร ต่อโครงการสนับสนุนแผนการผลิตของเกษตรกร และ (4) ข้อเสนอแนะจากเกษตรกร ผู้เข้าร่วมโครงการ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 251 ราย จาก ประชากร 703 ราย ใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) กล่าวคือ ขั้นแรกกำหนดขนาดตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ขั้นที่ 2 จำแนกกลุ่มประชากรตัวอย่างออกเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มที่ได้รับการสนับสนุนสินเชื่อ และ กลุ่มที่ไม่ได้รับการสนับสนุนสินเชื่อ ขั้นที่ 3 คัดเลือกตัวอย่างแบบโควตาจากชั้นตอนที่ 2 ได้ร้อยละ 55 และ 45 ตามลำดับ ขั้นที่ 4 สุ่มคัดเลือกตัวอย่างจากชั้นที่ 3 โดยใช้ ตารางสุ่ม เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่าง 251 ราย โดยได้กลุ่มที่ได้รับการสนับสนุนสินเชื่อ 145 ราย กลุ่มที่ไม่ได้รับการสนับสนุนสินเชื่อ 106 ราย สำหรับการสัมภาษณ์เก็บรวบรวม ข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูลได้ดำเนินการระหว่างเดือนธันวาคม 2537 ถึงเดือนมกราคม 2538 โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบพบกันโดยทาง และสังเกตพฤติกรรมกลุ่มตัวอย่างประกอบเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องมากยิ่งขึ้น แบบสัมภาษณ์มี ทั้งคำถามที่กำหนดไว้ให้ตอบ และที่สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ เมื่อรวบรวมข้อมูล ได้ทั้งหมดแล้วใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรม SPSS เป็นเครื่องช่วยในการวิเคราะห์ ซึ่งการ วิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าสถิติความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สำหรับอธิบายผลการวิจัยเพื่อตอบสนองพื้นฐานใช้ค่าสถิติไคสแควร์ ซึ่งผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

5.1.1 สภาวะพื้นฐานบางประการทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการสนับสนุนแผนการผลิตของเกษตรกรในจังหวัดหนองบัวลำภู

สภาวะบางประการทางสังคม เกษตรกรส่วนใหญ่หรือร้อยละ 74.5 เป็นชาย ร้อยละ 50.2 มีอายุอยู่ในช่วง 41-55 ปี โดยมีอายุเฉลี่ย 47.4 ปี ร้อยละ 88.4 มีระดับการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5 คน ร้อยละ 57.8 มีจำนวนแรงงานเฉลี่ย 3 คน และเกษตรกรจำนวนประมาณครึ่งหนึ่งไม่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพ เพราะมีจำนวนสมาชิกน้อยและไม่มีเวลา ร้อยละ 80 เป็นสมาชิกเพียงกลุ่มเดียวคือ เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้า ธ.ก.ส. ร้อยละ 74.9 ประกอบอาชีพทำนา ปลูกข้าว และมีอาชีพรองค้าขาย ร้อยละ 68.1 มีแหล่งความรู้ทางการเกษตรจากเพื่อนบ้าน และรองลงมาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดจากเพื่อนบ้าน

สภาวะบางประการทางเศรษฐกิจ เกษตรกรมีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรเฉลี่ยครอบครัวละ 28.9 ไร่ โดยมีพื้นที่ถือครองสูงสุด 172 ไร่ และบางรายไม่มีพื้นที่ถือครอง โดยที่ร้อยละ 37.5 มีพื้นที่อยู่ระหว่าง 1-20 ไร่ โดยแยกเป็นที่ทำนาเฉลี่ย 19.6 ไร่ ที่ทำไร่เฉลี่ย 9.1 ไร่ และพื้นที่ทำสวนเฉลี่ย 0.4 ไร่ ส่วนใหญ่หรือร้อยละ 83.3 มีที่ดินเป็นของตัวเอง และเกษตรกรเกินครึ่งเล็กน้อยนิยมเลี้ยงสัตว์ และสัตว์ที่เลี้ยงส่วนใหญ่ได้แก่ กระบือ รองลงมาได้แก่ เลี้ยงเป็ด-ไก่ และไม่นิยมเลี้ยงปลาเพราะขาดแหล่งน้ำ เกษตรกรร้อยละ 25.5 มีเครื่องจักรกลการเกษตรและใช้รถไถเดินตาม เกษตรกรที่เหลือไม่มีเพราะใช้แรงงานกระบือที่เลี้ยงไว้ รายได้ที่เป็นเงินสดเฉลี่ยครัวเรือนละ 32,540.6 บาท/ปี และรายได้สูงสุด 420,000 บาท ส่วนมากมีรายได้ตั้งแต่ 10,000-30,000 บาท แยกเป็นรายได้ที่เป็นเงินสดจากการเกษตรเฉลี่ย 11,226.7 บาท/ปี รายได้สูงสุด 200,000 บาท/ปี อย่างไรก็ตามเกษตรกรจำนวนร้อยละ 67.3 มีรายได้ที่เป็นเงินสดจากการเกษตร หักนี้ต่ำกว่า 10,000 บาท เพราะผลิตได้เพียงพอกิน และไม่ได้นำมาขายผลผลิต รายได้จากอาชีพอื่นเฉลี่ย 21,717.9 บาท/ปี ซึ่งส่วนใหญ่หรือร้อยละ

55.0 มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท/ปี ร้อยละ 76.5 ใช้เงินทุนของตัวเองในการผลิต และเกษตรกรที่เหลืต้องกู้และกู้จากสถาบันการเงินเป็นส่วนมาก

สภาพการถือครองที่ดินเกษตรกร เกษตรกรส่วนมากหรือร้อยละ 47.4 มีเอกสารสิทธิ์เป็น นส.3 รองลงมาเป็น สปก.4-01 เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวส่วนใหญ่อยู่ใน เขตป่าสงวนแห่งชาติ และและเป็นที่ที่ประกอบด้วยดินมีระดับความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง เกษตรกรบางส่วนประสบปัญหาดินเป็นทรายและกรวด ไม่มีปัญหาดินเค็ม แหล่งน้ำที่ใช้ในการเกษตรส่วนใหญ่หรือร้อยละ 85.5 ใช้น้ำฝน ซึ่งร้อยละ 64.5 ประสบกับสภาวะขาดแคลนน้ำเป็นบางปี

5.1.2 การดำเนินงานของเกษตรกรในโครงการสนับสนุนแผนการผลิตของเกษตรกร

(1) ด้านการประชาสัมพันธ์ เกษตรกรส่วนใหญ่หรือร้อยละ 78.9 ได้รับทราบรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการจากการประชาสัมพันธ์จากเจ้าหน้าที่โดยวิธีการประชุม กลุ่มใหญ่ที่จัดขึ้นโดยเจ้าหน้าที่ซึ่งประกอบการประชุมกลุ่มย่อย และส่วนมากรับการประชาสัมพันธ์จากเจ้าหน้าที่ที่มาทำงานเป็นทีม และเป็นรายบุคคลเสริมกันไป และ เกษตรกรร้อยละ 74.1 ให้ข้อมูลว่าเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์สามารถให้บริการแก่เกษตรกร อยู่ในระดับที่เพียงพอ อย่างไรก็ตามเกษตรกรพากว่าครึ่งเล็กน้อยหรือร้อยละ 44.6 มีการประชาสัมพันธ์เพิ่มเติมต่อให้กับเกษตรกรคนอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะเกษตรกรส่วนใหญ่ในหมู่บ้าน เข้าใจเกี่ยวกับโครงการในระดับเดียวกัน ในเรื่องการการประชาสัมพันธ์เพิ่มเติมของโครงการ เกษตรกรร้อยละ 74.1 แจ้งว่ามีประชาสัมพันธ์โครงการในระดับน้อย

(2) ด้านการนำเสนอทางเลือกทางการเกษตร การนำเสนอทางเลือก เกษตรกร พบว่าส่วนใหญ่หรือร้อยละ 83.7 ระบุว่าเจ้าหน้าที่เกษตรตำบลเป็นผู้นำเสนอ ทางเลือก เพราะเป็นผู้นำทางการเกษตรในพื้นที่ และร้อยละ 61.4 แจ้งว่าเจ้าหน้าที่ สามารถถ่ายทอดให้เกษตรกรเข้าใจได้ระดับปานกลาง มีเกษตรกรเพียงร้อยละ 23.9 ที่ เข้าใจดี นอกจากนี้เกษตรกรร้อยละ 49.0 เห็นว่าจำนวนข้อมูลที่เกษตรกรต้องกรอกให้ เจ้าหน้าที่ในแบบ กส.2 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ในเรื่องระยะเวลาที่ให้ใน การตัดสินใจนั้น เกษตรกรส่วนใหญ่หรือร้อยละ 76.5 ให้ความเห็นว่าระยะเวลาที่ให้ใน การตัดสินใจเลือกทางเลือก 7 วัน และร้อยละ 81.3 เห็นว่าจำนวนทางเลือก 10 ทาง

เลือกมีความเพียงพอ ระดับความสอดคล้องของทางเลือกกับแนวทางปฏิบัติของเกษตรกร
นั้น เกษตรกรร้อยละ 81.7 เห็นว่าสอดคล้องระดับปานกลาง และส่วนใหญ่หรือร้อยละ
77.3 ได้ปรึกษาครอบครัวในการตัดสินใจเลือกทางเลือก และเกษตรกรเกือบครึ่งหรือ
ร้อยละ 45.4 มีการปรับเปลี่ยนทางเลือกให้มีความเหมาะสม เกษตรกรเกือบทั้งหมดหรือ
ร้อยละ 91.5 จะตัดสินใจเลือกทางเลือกเพียง 1 ทางเลือก ซึ่งเกษตรกรร้อยละ 46.0
เลือกการเลี้ยงโคนเนื้อ รองลงมาการตัดสินใจเลือกเลี้ยงกระบือ

(3) การจัดทำแผนการผลิตในโครงการสนับสนุนแผนการผลิตของเกษตรกร
กร เกษตรกรร้อยละ 60.4 ได้ให้คนอื่นจัดทำแผนการผลิตให้ และมีเพียงร้อยละ 33.5
ทำแผนเอง โดยที่ร้อยละ 89.3 ได้รับการชี้แนะจากเจ้าหน้าที่เกษตรตำบล ภายหลังจาก
การดำเนินการตามแผนการผลิตแล้วเกษตรกรจำนวนเกือบครึ่งหรือร้อยละ 48.4 ระบุว่า
รายได้ลดลงกว่าเดิม อย่างไรก็ตามก็ร้อยละ 15.4 อ้างว่ามีรายได้เพิ่มขึ้น ดังนั้นจึงทำให้
เกษตรกรร้อยละ 68.9 ไม่พึงพอใจในการปฏิบัติตามแผน และมีเกษตรกรที่มีความพึง
พอใจร้อยละ 31.1 ที่พึงพอใจเพราะเกษตรกรสามารถปฏิบัติตามแผนได้ในระดับปานกลาง เป็น
เหตุให้เกษตรกรร้อยละ 42.2 ลาออกจากการร่วมโครงการประกอบกับไม่ได้รับเงินสนับสนุน
แต่เกษตรกรส่วนมากหรือร้อยละ 63.7 ยังมีความต้องการที่จะเข้าร่วมโครงการ แต่ที่ไม่
ต้องการเข้าร่วมมีถึงร้อยละ 36.3 เกษตรกรเกือบทั้งหมดหรือร้อยละ 98.8 ได้รับการ
สนับสนุนด้านวิชาการ ที่เหลือเป็นปัจจัยการผลิต แหล่งจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกรนั้นพบ
ร้อยละ 54.2 จำหน่ายภายในหมู่บ้าน และมีบางส่วนนำไปจำหน่ายในสถานที่ต่างๆ

(4) การขอรับการสนับสนุนสินเชื่อในโครงการของเกษตรกร เกษตรกร
ส่วนใหญ่หรือร้อยละ 86.9 ได้เสนอขอสนับสนุนสินเชื่อจาก ธ.ก.ส. ในวงเงินเฉลี่ย
ครัวเรือนละ 58,083.8 บาท ซึ่งเกษตรกรส่วนมากหรือร้อยละ 53.7 ขอสนับสนุนใน
วงเงิน 10,000-50,000 บาท และร้อยละ 57.8 ได้รับการอนุมัติสินเชื่อในวงเงินเฉลี่ย
ครัวเรือนละ 37,552.2 บาท ซึ่งส่วนใหญ่หรือร้อยละ 53.1 ได้รับอนุมัติ
10,000-50,000 บาท และมีเกษตรกรเพียงร้อยละ 57.8 ที่ได้รับการพิจารณาอนุมัติสินเชื่อ
เพราะพวงพามหลักเกณฑ์ เกษตรกรร้อยละ 59.3 ได้รับเงินกู้โดยการจ่ายเป็นเงิน
สดทยอยจ่ายหลายครั้ง เกษตรกรที่เหลือรับครั้งเดียว และเกษตรกรร้อยละ 70.3 สามารถ

ได้รับเงินทุนต่อฤดูการผลิต บางส่วนได้รับซ้ำ การคืนเงินกู้ เกษตรกรส่วนมากหรือร้อยละ 45.5 มั่นใจว่าจะคืนได้แต่ช้ากว่ากำหนด เพราะกิจกรรมต่างขาดเงินการประสกับการขาดทุน การซื้อหาลำปัจจัยการผลิต เกษตรกรเกือบครึ่งหรือร้อยละ 49.7 หาซื้อภายในหมู่บ้านหรือตลาดท้องถิ่น บางส่วนจากตลาดนัด ซึ่งเกษตรกรร้อยละ 64.1 จัดซื้อได้ในระดับแพงกว่าท้องตลาดทั่วไป เพราะจะต้องให้ได้ตามแผน หลังการรับเงินกู้เกษตรกรส่วนใหญ่หรือร้อยละ 78.6 ไม่ได้รับการนิเทศการใช้เงินกู้ เพราะเจ้าหน้าที่มีจำนวนจำกัด จะกระทำก็ต่อเมื่อเร่งรัดหนี้ ซึ่งเกษตรกรร้อยละ 78.6 ต้องการนิเทศ ซึ่งร้อยละ 57.2 เห็นว่าควรให้เกษตรตำบล และบางส่วนหรือร้อยละ 29.0 เห็นว่าการเป็นผู้ให้การนิเทศในการดำเนินการตามแผนการผลิต รวมทั้งการติดตามหนี้สิน ควรเป็นเจ้าหน้าที่ของ ธ.ก.ส.

5.1.3 ความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อโครงการสนับสนุนแผนการผลิตของเกษตรกร

(1) ความคิดเห็นต่อเจ้าหน้าที่ผู้ประสานสัมพันธ์โครงการ เกษตรกรเห็นด้วย 3 เรื่อง ได้แก่ มีบุคลากรหน้าเชื่อถือ ($\bar{X} = 3.2$) มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้เข้าใจได้ดี ($\bar{X} = 3.0$) และเจ้าหน้าที่ทราบถึงขั้นตอนเนื้อหาโครงการ เนื้อหา และสามารถตอบปัญหาได้ ($\bar{X} = 2.8$) แต่ไม่เห็นด้วยกับการประสานสัมพันธ์ที่ไม่ใช้สื่อในการประสานสัมพันธ์ ($\bar{X} = 0.7$)

(2) ความคิดเห็นต่อวิธีการประสานสัมพันธ์ เกษตรกรเห็นด้วยกับวิธีการประสานสัมพันธ์ 3 วิธีการ ได้แก่ วิธีการประชุมกลุ่มใหญ่ ($\bar{X} = 3.4$) วิธีการเยี่ยมเยียนตามบ้านเรือน ($\bar{X} = 3.2$) และวิธีการประชุมกลุ่มย่อย ($\bar{X} = 2.9$) แต่ไม่เห็นด้วยกับวิธีการใช้หอกระจายข่าว เพราะเป็นการติดต่อทางเดียว

(3) ความคิดเห็นต่อลักษณะการประสานสัมพันธ์ เกษตรกรเห็นด้วย 3 เรื่อง ได้แก่ จำนวนครั้งที่เจ้าหน้าที่ประสานสัมพันธ์และเสนอทางเลือก มีการประสานสัมพันธ์เพิ่มเติมด้วยตัวเกษตรกร และข้อมูลตามแบบ กส.2 มีความเหมาะสม

(4) ความคิดเห็นต่อทางเลือกทางการเกษตร เกษตรกรเห็นด้วย 3 เรื่อง ได้แก่ จำนวนทางเลือกทางการเกษตร ($\bar{X} = 2.8$) การนำเสนอทางเลือกของเจ้าหน้าที่ ($\bar{X} = 2.9$) เรื่องระยะเวลา (1 สัปดาห์) เพื่อการตัดสินใจเลือกทางเลือก และการตัดสินใจเลือกทางเลือกทางการเกษตร

(5) ความคิดเห็นต่อบุคคลที่เกษตรกรปรึกษาก่อนตัดสินใจเลือกทางเลือก
เกษตรกรเห็นด้วยที่ต้องปรึกษา 3 บุคคล ได้แก่ การปรึกษาคอครัว ($\bar{X} = 3.5$) การ
ปรึกษาเพื่อนบ้าน ($\bar{X} = 3.2$) และตัดสินใจด้วยตนเอง ($\bar{X} = 2.7$)

(6) ความคิดเห็นต่อแผนการผลิต เกษตรกรเห็นด้วยอย่างยิ่งกับที่จัดให้มี
การสนับสนุนปัจจัยการผลิต ($\bar{X} = 3.6$) และมีความเห็นด้วยกับวัตถุประสงค์ของโครงการ
($\bar{X} = 3.1$) การจัดทำแผนการผลิต (กส.3) ด้วยตัวเอง ($\bar{X} = 2.6$) การสนับสนุน
แผนการผลิตด้านความรู้-วิชาการ ($\bar{X} = 2.5$)

(7) ความคิดเห็นต่อการได้รับการชี้แนะในการจัดทำแผนการผลิตจาก
เจ้าหน้าที่ของรัฐ เกษตรกรเห็นด้วยกับการชี้แจงของเจ้าหน้าที่ ($\bar{X} = 3.4$) การทำแผน
การผลิตด้วยตนเอง ($\bar{X} = 3.1$) และการชี้แจงจากเพื่อนบ้าน ($\bar{X} = 2.8$) เพราะทำ
ให้สามารถเข้าใจโครงการเพิ่มขึ้น

(8) ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อเจ้าหน้าที่ที่ควรทำการนิเทศ เกษตรกร
เห็นด้วยว่าเป็นบุคคลต่อไปนี้ เกษตรตำบล ($\bar{X} = 3.4$) และเกษตรกรอำเภอ ($\bar{X} = 3.1$)
เจ้าหน้าที่ระดับจังหวัด ($\bar{X} = 3.1$) และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องแต่ละกิจกรรม ($\bar{X} =$
3.1)

(9) ความคิดเห็นต่อการสนับสนุนสินเชื่อจาก ธ.ก.ส. เกษตรกรเห็นด้วย
กับวงเงินกู้ที่ได้รับอนุมัติ ($\bar{X} = 3.1$) แต่ไม่เห็นด้วยกับระยะเวลาส่งคืนเงินกู้ ($\bar{X} =$
2.5) และขั้นตอนและระยะเวลาในการอนุมัติเงินกู้ ($\bar{X} = 2.1$) และไม่เห็นด้วยอย่าง
ยิ่งย้งกับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ (ร้อยละ 9 ต่อปี) เพราะสูงเกินไป

(10) ความคิดเห็นต่อวิธีการและขั้นตอนการจ่ายเงินกู้ เกษตรกรเห็นด้วย
2 เรื่อง ได้แก่ วิธีการจ่ายเงินกู้ให้เป็นเงินสด มีการจ่ายเงินกู้ให้ทันฤดูกาลผลิต ($\bar{X} =$
3.9) และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งกับวิธีการจ่ายเงินกู้ในรูปของปัจจัยการผลิต เพราะไม่ใช่
การตัดสินใจของเกษตรกรเอง

(11) ความคิดเห็นต่อเจ้าหน้าที่ทำหน้าที่ที่ติดตามนิเทศการใช้เงินกู้ เกษตรกร
เห็นด้วยว่าเจ้าหน้าที่ที่ควรทำการนิเทศการใช้เงินกู้ ได้แก่ เจ้าหน้าที่เกษตร (เกษตรตำบล)
($\bar{X} = 3.3$) เจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. ($\bar{X} = 3.0$) และเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับแต่ละ
กิจกรรม ($\bar{X} = 2.8$)

5.1.4 เปรียบเทียบความคิดเห็นของเกษตรกรในการปฏิบัติงานโครงการกับความแตกต่างในแต่ละลักษณะพื้นฐานทางประชากรทางเศรษฐกิจและสังคม

(1) เปรียบเทียบระดับอายุของเกษตรกรที่แตกต่างกัน ไม่มีความสัมพันธ์กันทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .05 กับการประชาสัมพันธ์โครงการ ทางเลือกทางการเกษตร แผนการผลิต และการสนับสนุนสินเชื่อจาก ธ.ก.ส. แสดงว่าเกษตรกรทุกระดับอายุมีความคิดเห็นต่อการประชาสัมพันธ์โครงการไม่แตกต่างกัน หรือมีความคิดเห็นคล้ายคลึงกัน

(2) เปรียบเทียบระดับการศึกษาของเกษตรกรที่แตกต่างกัน ไม่มีความสัมพันธ์กันทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .05 กับประเด็นต่อไปนี้ การประชาสัมพันธ์โครงการ ทางเลือกทางการเกษตร แผนการผลิต และการสนับสนุนสินเชื่อจาก ธ.ก.ส. แสดงว่าเกษตรกรทุกระดับการศึกษามีความคิดเห็นต่อการประชาสัมพันธ์โครงการไม่แตกต่างกัน หรือมีความคิดเห็นคล้ายคลึงกัน

(3) เปรียบเทียบระดับการถือครองพื้นที่ทางการเกษตรที่แตกต่างกัน ไม่มีความสัมพันธ์กันทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .05 กับการประชาสัมพันธ์โครงการ ทางเลือกทางการเกษตร แผนการผลิต และการสนับสนุนสินเชื่อจาก ธ.ก.ส. แสดงว่าเกษตรกรทุกระดับการถือครองพื้นที่มีความคิดเห็นต่อการประชาสัมพันธ์โครงการไม่แตกต่างกัน หรือมีความเห็นคล้ายคลึงกัน

(4) เปรียบเทียบระดับรายได้จากการเกษตรที่แตกต่างกัน ไม่มีความสัมพันธ์กันทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .05 กับการประชาสัมพันธ์โครงการ ทางเลือกทางการเกษตรและแผนการผลิตของเกษตรกร แต่มีความสัมพันธ์กันทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .05 กับการสนับสนุนสินเชื่อจาก ธ.ก.ส. แสดงว่าเกษตรกรที่มีรายได้ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการสนับสนุนสินเชื่อจาก ธ.ก.ส. ต่างกัน

(5) เปรียบเทียบการได้รับการสนับสนุนสินเชื่อที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์กันทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .00 กับทางเลือกทางการเกษตร และไม่มีความสัมพันธ์กันทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .05 กับแผนการผลิตของเกษตรกร แสดงว่าเกษตรกรที่ได้รับและไม่ได้รับการสนับสนุนสินเชื่อมีความคิดเห็นต่อการประชาสัมพันธ์โครงการแตกต่างกัน แต่ไม่แตกต่างกันในเรื่องแผนการผลิตของเกษตรกร

5.1.5 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

1. ยอมรับสมมติฐานที่ว่า เกษตรกรได้รับการสนับสนุนสินเชื่อแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่างกันในเรื่องการประชาสัมพันธ์โครงการ และทางเลือกทางการเกษตรของเกษตรกร
2. ปฏิเสธสมมติฐานที่ว่า เกษตรกรที่มีอายุ ระดับการศึกษา การถือครองพื้นที่ทางการเกษตร และระดับรายได้จากการเกษตร แตกต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันในเรื่องการประชาสัมพันธ์โครงการ ทางเลือกทางการเกษตร แผนการผลิต และการสนับสนุนสินเชื่อจาก ธ.ก.ส.

5.2 ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาชี้ชัดว่าจะได้รับประโยชน์ คือ ทำให้ทราบข้อมูลที่ใช้เป็นพื้นฐานในการกำหนดแนวทางเพื่อพัฒนาโครงการและการดำเนินงานต่างของกรมส่งเสริมการเกษตร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการส่งเสริมให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานตามโครงการสนับสนุนแผนการผลิตของเกษตรกร ดังต่อไปนี้

5.2.1 ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

จากผลการศึกษาในเรื่องนี้สามารถนำไปพิจารณาและคิดเป็นข้อเสนอแนะต่อการดำเนินโครงการ เพื่อให้โครงการสามารถประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ข้อเสนอแนะมีดังนี้

- (1) ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ลักษณะการดำเนินงานโครงการ ทางเลือกทางการเกษตร การจัดทำแผนการผลิต และการให้การสนับสนุนสินเชื่อแก่เกษตรกร โดยใช้วิธีการประชุมกลุ่มใหญ่และเยี่ยมเยียนตามบ้านเรือน พร้อมทั้งมีการใช้สื่อประกอบการประชาสัมพันธ์ เช่น ภาพยนตร์ วิดีโอ ภาพสไลด์ หรือรูปภาพ ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรมองเห็นภาพพจน์ของกิจกรรม โดยเฉพาะทางเลือกทางการเกษตรได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพราะเกษตรกรบางส่วนไม่สามารถที่จะทำความเข้าใจกับเอกสารสิ่งพิมพ์ได้

(2) ควรเพิ่มทักษะในการถ่ายทอดความรู้แก่เจ้าหน้าที่ และให้ความรู้ความเข้าใจด้านวิชาการที่เกี่ยวข้องทุกด้าน เพื่อให้สามารถถ่ายทอดแก่เกษตรกรเป้าหมายได้อย่างเหมาะสม และสามารถแก้ปัญหาด้านวิชาการการผลิตแก่เกษตรกรได้อย่างถูกต้อง

(3) เกษตรตำบลควรทำความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งในรายละเอียดของแต่ละทางเลือกทางการเกษตร ทั้งนี้เพื่อให้สามารถชี้แจงแนะนำแก่เกษตรกรเป้าหมายได้อย่างถูกต้อง

(4) ควรประสานและปรับทางเลือกทางการเกษตรที่กำหนดจากเบื้องต้น และที่เสนอเป็นความต้องการของเกษตรกรให้มีความสอดคล้อง เป็นการเสริมสร้างการมีส่วนร่วม และการตอบสนองต่อความต้องการของเกษตรกร พร้อมทั้งจะทำให้การเข้าร่วมโครงการของเกษตรกรมีความต่อเนื่องในระยะยาว

(5) ควรเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนที่มีฐานมั่นคงและเชื่อถือได้ เข้าร่วมสนับสนุนกิจกรรมการดำเนินงานภายใต้เงื่อนไขของโครงการ

(6) ควรหาแนวทางที่จะชักจูงให้เกษตรกรปฏิบัติงานตามแผนการผลิตได้อย่างต่อเนื่อง เช่น การให้สิ่งจูงใจ ได้แก่ การกำหนดและรับประกันราคาผลผลิตที่ดี ให้บริการวิชาการ เทคโนโลยี และปัจจัยการผลิต อย่างทั่วถึงตรงตามความต้องการ การส่งเสริมให้มีการผลิตแบบครบวงจร โดยเฉพาะการแปรรูปและการจำหน่าย และมีการแบ่งหน้าที่เฉพาะภายในกลุ่มเกษตรกรเอง เพื่อการแก้ไขปัญหาด้านการตลาดอีกทางหนึ่ง

(7) ควรให้มีการจัดตั้งหน่วยงานกลาง หรือคณะกรรมการเป็นรายพื้นที่แบบ 4 ประสาน พร้อมทั้งกำหนดบทบาทหน้าที่ โดยให้มีตัวแทนขององค์กรต่างๆที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ รัฐบาล เอกชน อุตสาหกรรม และเกษตรกร เพื่อร่วมกันวางแผนและดำเนินการสนับสนุนการผลิต การพัฒนาด้านการตลาดแบบมีสัญญาตกลงซื้อขายล่วงหน้า และการแก้ไขปัญหาอื่นๆ

(8) ควรให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการจัดทำทางเลือกทางการเกษตร เพื่อให้ทางเลือกนั้นตรงกับความต้องการ และสอดคล้องกันในทุกระดับ

(9) ควรเปิดโอกาสให้เกษตรกรเลือกกิจกรรมทางเลือกได้มากกว่า 1 ทางเลือก หรือกิจกรรมใดบางส่วนผสม เพื่อสร้างความยั่งยืนของผลผลิตและรายได้ที่เพิ่มขึ้น รวมถึงทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นปัจจัยการผลิต

(10) ควรขยายระยะเวลาให้เกษตรกรในการตัดสินใจเลือกทางเลือกทางการเกษตรมากกว่า 7 วัน เพื่อเปิดโอกาสให้เกษตรกรมีเวลาศึกษาข้อมูลประกอบการตัดสินใจ และการปรับเปลี่ยนทางเลือกให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

(11) ควรให้การพัฒนา ยอมรับ และสนับสนุนแผนการผลิตที่เสนอโดยเกษตรกรเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เพราะเป็นความต้องการของเกษตรกรเอง พร้อมทั้งเพิ่มจำนวนทางเลือกทางการเกษตรเพื่อนำเสนอแก่เกษตรกรให้มีจำนวนมากขึ้น

(12) ควรมีการสนับสนุนปัจจัยการผลิตราคาถูกแก่เกษตรกร โดยเฉพาะปัจจัยพื้นฐาน เช่น ปุ๋ยเคมี สารเคมี พันธุ์พืชที่มีคุณภาพ ปริมาณที่เหมาะสม และทันต่อเวลาที่ต้องการใช้อย่างต่อเนื่อง เพื่อลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกร

(13) ควรจ่ายเงินกู้แก่เกษตรกรในรูปของเงินสดครั้งเดียว เพื่อที่จะได้นำไปบริหารการใช้เงินได้อย่างเหมาะสม แต่ต้องห้ามมาตรการการใช้เงินให้ตรงตามวัตถุประสงค์ และควรชดเชยดอกเบี้ยเงินกู้แก่เกษตรกรในปีแรก หรือระหว่างที่ยังไม่มีผลผลิตจากโครงการ

(14) ควรลดอัตราดอกเบี้ย เพิ่มวงเงินกู้ เพื่อให้เพียงพอกับความต้องการของเกษตรกร ลดขั้นตอนการพิจารณาอนุมัติและการจ่ายเงินกู้ และขยายระยะเวลาการส่งคืนเงินกู้แก่เกษตรกร

(15) ควรให้มีการติดตามนิเทศงานประเมินผลโครงการ การใช้เงินกู้ของเกษตรกรอย่างใกล้ชิด สม่ำเสมอ และทำเนือง เพื่อให้เกษตรกรสามารถดำเนินการผลิต และได้รับผลตรงตามวัตถุประสงค์

5.2.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรศึกษาถึงระบบการให้บริการสินเชื่อที่เหมาะสมแก่เกษตรกร รวมถึงการติดตามนิเทศ วงเงินกู้ตามเงื่อนไข ระยะเวลาการชำระคืน อัตราดอกเบี้ย ทั้งนี้เพื่อให้เป็นประโยชน์มากที่สุดต่อเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ

(2) ควรศึกษาถึงระบบประชาสัมพันธ์โครงการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการ ความร่วมมือ และเข้าร่วมโครงการอย่างต่อเนื่องของเกษตรกร